

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
СЛОВАЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА (СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДНИЧИХ НАУК (ЧЕХІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПЬСКУ (ПОЛЬЩА)**

Міжнародна науково-практична конференція

**АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ**

**Інноваційні психолого-педагогічні,
лінгвістичні та правові засади аграрної науки
в умовах міжкультурної аграрної
комунікації**

2 жовтня 2025 року

Біла Церква
2025

- 2) недотримання встановлених норм поведінки для посадових осіб, тобто порушення правил етичної поведінки;
- 3) незабезпечення належного фінансового контролю;
- 4) невиконання чи недотримання спеціальних процедур перевірки осіб, які претендують займати посади державних службовців чи органів місцевого самоврядування;
- 5) не проведення службового розслідування стосовно особи, чи осіб яка/які вчинила/ли корупційне правопорушення, або проведення такої перевіри не в повному обсязі, без дослідження всіх обставин;
- 6) недотримання вимог щодо незаконних актів, що передбачає ігнорування правил щодо незаконних актів та правочинів, тобто вчинення дій або прийняття рішень, які суперечать закону, всупереч встановленим нормам та обмеженням в контексті антикорупційного законодавства України;
- 7) відсутність реагування на факти корупції;
- 8) ігнорування вимог щодо запобігання конфлікту інтересів, а також порушення правил щодо захисту викривачів корупції.

За вчинення даного адміністративного правопорушення керівники або особи, які є відповідальними за протидію корупції понесуть адміністративне стягнення у вигляді штрафу, розмір якого може бути максимально збільшений до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо винна особа вчинить таке адміністративне правопорушення повторно. Також варто зауважити, що за порушення правил щодо запобігання корупції до винних осіб можливе застосування дисциплінарної відповідальності, включно із звільненням з посади. Особи, які стали свідками нежиття заходів щодо протидії корупції, або в яких наявна така інформація можуть повідомити про це до Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом телефонного дзвінка, за допомогою надісланого повідомлення на електронну форму, чи у письмовій формі шляхом надсилання листа до агентства.

Висновок. Підвищення правосвідомості громадян України щодо недопущення вчинення правопорушень пов'язаних корупцією є запорукою до зменшення вчинення таких протиправних дій. Чим більше громадяни будуть знати про наслідки корупції, та про відповідальність, яку вони понесуть у разі вчинення корупційних правопорушень, тим менше будуть вдаватись до таких протиправних дій. Основним завданням керівників відповідних підрозділів є робота із підлеглими у своєму мікросередовищі антикорупційного спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
2. Про запобігання корупції: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
3. Антикорупційна стратегія держави на 2021-2025 р.р. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL:<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykorupcijsna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>

УДК 343.2

КЛЮЧКО В.М., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СИСТЕМА ТА ШЛЯХИ ГУМАНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Висвітлено загальні питання значення, класифікації кримінальних покарань в українському законодавстві у різні історичні періоди.

Зазначено основні нормативно-правові акти які внесли зміни у порядок регулювання кримінальноправових відносин, пов'язаних з покаранням.

Ключові слова: Конституція України, кримінальне право України, кримінальні покарання в Україні, гуманізація кримінальних покарань, функції кримінальних покарань.

SYSTEM AND WAYS OF HUMANIZATION OF CRIMINAL PUNISHMENTS IN THE CRIMINAL LAW OF UKRAINE

The general issues of the meaning and classification of criminal punishments in Ukrainian legislation in different historical periods are highlighted.

The main regulatory legal acts that introduced changes in the procedure for regulating criminal law relations related to punishment are indicated.

Keywords: Constitution of Ukraine, criminal law of Ukraine, criminal punishments in Ukraine, humanization of criminal punishments, functions of criminal punishments.

Система покарань розглядається не лише як політична, ідеологічна чи цивілізаційна категорія, а й як історична, адже вона сформувалася внаслідок довготривалих процесів соціальної еволюції, позначених національною специфікою. Вона є динамічною, оскільки змінювалася разом із суспільними та державними реаліями. Сьогоднішні виклики у сфері її функціонування мають витоки у минулих періодах, а тому їх вирішення можливе лише за умови ретельного врахування історичного досвіду, який демонструє розвиток, трансформації, спадковість і часом — консервативний підхід.

У Конституції України питання, пов'язані з кримінальними покараннями, закріплені в кількох статтях, які визначають принципи призначення та виконання покарань, а також гарантії прав людини:

- стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Смертна кара в Україні скасована (рішення Конституційного Суду України 1999 року);

- стаття 28. Заборонено катування, жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;

- стаття 29. Гарантується право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований чи триматися під вартою інакше, як на підставі вмотивованого рішення суду;

- стаття 58. Закон, який встановлює або посилює кримінальну відповідальність, не має зворотної дії в часі. Якщо після вчинення правопорушення відповідальність пом'якшується чи скасовується — застосовується більш м'який закон;

- стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності за одне й те саме правопорушення (принцип *ne bis in idem*) [2] .

Систему кримінальних покарань можна розглядати через наступні складові:

1. Історичні витоки покарання: - первісні форми – помста, таліон («око за око»); - середньовічні системи – тілесні покарання, смертна кара, вигнання; - формування перших кодифікованих норм (Руська Правда, Литовські статuti). 2. Перехід до гуманізації: - XVIII–XIX ст. – вплив ідей Просвітництва, К. Беккарія та ін.; - поступова відмова від жорстоких тілесних покарань; - розвиток тюремної системи як альтернативи стратам і катуванням. 3. Кодифікаційний етап: - Введення чіткої системи покарань у кримінальних кодексах; - класифікація покарань: основні та додаткові; строкові та безстрокові; - зростання ролі позбавлення волі як домінуючої санкції. 4. Радянський період: - репресивний характер кримінального права; - масове застосування позбавлення волі, заслання, примусових робіт; - ідеологічне підґрунтя покарань. 5. Сучасний етап в Україні: - конституційні принципи гуманізму та верховенства права; - Кримінальний кодекс України (2001 р.) – систематизація покарань: - відмова від смертної кари, розвиток альтернативних покарань. 6. Альтернативні види покарань: - штрафи, громадські та виправні роботи, обмеження волі; - пробація як сучасний інструмент ресоціалізації; - орієнтація на відновне правосуддя. 7. Тенденції розвитку: - гуманізація та диференціація покарань; - зменшення ролі тюремного ув'язнення; - розвиток міжнародних стандартів (ЄКПЛ, практика ЄСПЛ); - посилення уваги до прав людини й ресоціалізації засуджених.

На сьогодні кримінальні покарання визначені у статті 51 ККУ: 1) штраф; 2)

позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; 2⁻¹) позбавлення державної нагороди України; 3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 4) громадські роботи; 5) виправні роботи; 6) службові обмеження для військовослужбовців; 7) конфіскація майна; 7⁻¹) пробаційний нагляд; 8) арешт; 9) обмеження волі; 10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; 11) позбавлення волі на певний строк; 12) довічне позбавлення волі [3].

У правовій державі покарання покликане виконувати не лише власне каральну функцію, але й виступати гарантом належного визнання, дотримання і захисту прав людини. З метою раціонального поєднання, гармонії інтересів особистості, суспільства і держави, законодавець встановлює систему покарань [1, с. 59].

О.П. Рябчинська зауважує, що «існує два поширених підходи щодо визначення системи – дескриптивний (описовий)...та конструктивний... Прикладами дескриптивних визначень можна визнати розуміння системи як: комплексу компонентів, що взаємодіють; сукупності елементів, що перебувають у певних відносинах між собою та із зовнішнім середовищем; множини взаємопов'язаних елементів, які відокремлені від середовища й взаємодіють із ним як єдине ціле. Відповідно, конструктивними визнаються поняття системи як: комбінації елементів, що взаємодіють, організованих для досягнення однієї або декількох цілей; кінцевої множини функціональних елементів і відносин між ними, відокремленої із середовища відповідно до визначеної мети в межах певного часового проміжку; сукупності інтегрованих взаємопов'язаних елементів, що регулярно взаємодіють, створеної для досягнення певних цілей» [4].

Тенденція до демократизації кримінальних покарань означає поступовий перехід від репресивного, карального підходу до гуманістичного, орієнтованого на права людини та соціальну реінтеграцію правопорушника. Основні риси цієї тенденції (на прикладі України та світових практик): 1. Скасування смертної кари: в Україні — 2000 рік (після рішення Конституційного Суду та імплементації міжнародних зобов'язань); в Європейському Союзі смертна кара заборонена повністю. 2. Обмеження застосування позбавлення волі: тюремне покарання — крайній захід; поширюється практика призначення покарань, не пов'язаних із ізоляцією (штрафи, громадські роботи, виправні роботи, пробація). 3. Розвиток інституту пробації: в Україні з 2015 року діє Закон «Про пробацію»; сутність: заміна тюремного покарання контролем і виховними заходами у громаді. 4. Індивідуалізація та гуманізація покарання: суд враховує обставини справи, особу винного, рівень суспільної небезпеки; мета — не зламати людину, а сприяти її виправленню. 4. Розширення альтернативних санкцій: відновне правосуддя (медіація між потерпілим і правопорушником); ширше застосування штрафів, компенсацій, заборони обіймати посади, позбавлення спеціальних прав. 5. Гарантії прав людини під час виконання покарань: заборона катувань і нелюдського поводження (ст. 28 Конституції України, Європейська конвенція з прав людини); підвищення стандартів тримання засуджених у місцях позбавлення волі. Тобто, демократизація покарань — це рух від «помсти» до соціальної справедливості, відновлення та реінтеграції особи.

Таким чином, демократизація кримінальних покарань є проявом того, що держава і суспільство визнають: людина, навіть засуджена, залишається носієм прав і свобод; покарання має захищати суспільство, а не мститися злочинцю; гуманізм і права людини є вищими цінностями правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басалюк Н.В. Система покарань у кримінальному праві та законодавстві України. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 081 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2023.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131.
4. Рябчинська О. П. Поняття системи покарань: методологічний вимір. Держава та регіони. Сер.: Право. 2014. № 2. С. 93–98. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2014_2_18

діяльності.....	63
Пахомова А.О. Особливості захисту цивільних прав.....	64
Ярмоленко Ю.В. Правове регулювання промислової власності.....	66
Мельник В.О. Сучасні виклики застосування електронних процесуальних документів.....	67
Ковальчук І.В. Трансформація фінансово-податкового законодавства України в умовах воєнного стану: виклики та перспективи.....	69
Ігнатенко І.А., Малишко І.В. Антикорупційна політика у сфері публічних фінансів.....	71
Сімакова С.І. Невжиття заходів щодо протидії корупції за кодексом України про адміністративні правопорушення.....	73
Клочко В.М. Повноваження національного агентства з питань запобігання корупції в частині складання адміністративних протоколів.....	74
Чередніченко К.А., Єфремова І.І. Теорія конфлікту, як основна складова у переговорах та медіації.....	77
Чередніченко К.А., Бровко Н.І. Свобода і справедливість як фундаментальні категорії філософії права.....	78